

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno disertanta:	JUDr. Viktor Gazda
Téma práce:	Gnoseologická východiska dokazování před soudem
Rozsah práce:	179 stran odpovídajících 203 normostranám vlastního textu práce a dále seznam zkratk, seznam použité literatury a judikatury, abstrakty v českém a anglickém jazyce.
Datum odevzdání práce:	29. září 2024

1. Aktuálnost (novost) tématu

Téma disertační práce je originální v prostředí české právní teorie a filozofie práva, neboť detailnímu zpracování teoretických základů zjišťování skutkových otázek při aplikaci práva dosud nebyla věnována větší pozornost. Přestože jde o teoreticky významné i prakticky relevantní téma, většímu zájmu se těší především metodologie řešení právních otázek. Tento závěr platí podle mého názoru nejen pro českou právní teorii, ale i pro právní vědu řady států, s výjimkou států angloamerické právní kultury, kde je toto téma diskutováno již několik desetiletí. Právě z této oblasti čerpá disertační práce teoretické základy a navazuje a srovnává dva základní přístupy k filozofii dokazování v právu, a to na racionalistickou tradici na straně jedné a novou teorii důkazů (resp. nová učení o důkazu) na straně druhé. Za hlavní nový přínos disertační práce považuji snahu o zhodnocení relevance obou výše uvedených směrů a zejména vlastní analýzu epistemického kritéria řešení skutkových otázek v soudním řízení.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Práce pokrývá více vědních oblastí od obecné filozofie, zejména v části práce zaměřené na gnoseologické otázky pravdy a pravdivosti, přes právní filozofii a obecnou právní teorii, zejména metodologii aplikace práva, až po dílčí vyústění v podobě aplikace zkoumaných řešení v jednotlivých právních odvětvích. Tato poslední část zaměřená na dogmatiku jednotlivých právních odvětví je však v práci potlačena, zejména z důvodu, že jí byla věnována samostatná monografie (GAZDA, Viktor. *Hledání pravdy v civilním procesu*. Praha: Leges, 2020). Lze shrnout, že disertační práce tak jednoznačně spadá do oboru teorie a filozofie práva. Zkoumání teoretických základů zjišťování skutkových otázek v právu se děje prostřednictvím metod typických pro práci v tomto oboru – tedy především systematické doktrinární a pojmové analýzy.

3. Formální a systematické členění práce

Struktura práce je logická, autor se věnuje nejprve aplikovaným pojmům a doktrínám. V první kapitole je vymezen cíl práce, výzkumné otázky a stručně představeny základní problémy gnoseologie práva. Ve druhé kapitole autor představuje dva základní směry filozofie dokazování v právu (racionalistickou tradici a tzv. nové učení o důkazu), na které navazuje v dalších částech práce. Třetí kapitola je věnována gnoseologickým otázkám poznání v právu a přiblížena jsou stěžejní filosofická východiska od empiricismu, přes analytickou filozofii, hermeneutiku až po postmoderní filozofii. Čtvrtá kapitola je věnována kategoriím poznávání v právu, zejména teoriím pravdy a jejich relevanci pro obecnou právní teorii a konkrétně pro řešení skutkových otázek při aplikaci práva. Pátá kapitola pak představuje nejoriginálnější

přínos práce v podobě představení kritéria správnosti jakožto východiska řešení skutkových otázek při aplikaci práva. Šestá kapitola je věnována důkaznímu právu, v jehož základu se nachází výše popsaná koncepce správnosti, která v pojetí autora doplňuje racionalistickou tradici vycházející například z děl Williama Twininga. Závěr disertační práce shrnuje možnosti a limity aplikace filozofických koncepcí v právu. Autor v závěru konstatuje, že „správnost představující kvalitativní kritérium řešení skutkových otázek při aplikaci práva nemůže spočívat v kategoriích pravdivosti ve smyslu základních filozofických teorií pravdy“ (str. 185). Filozofické teorie pravdy podle autora neodpovídají charakteru soudního přesvědčení, které musí naopak počítat s pravděpodobnostními komponenty usuzování. Závěr o pravděpodobnostních komponentech usuzování v procesech aplikace práva sice není nový (můžeme jej nalézt například v kapitole prof. Jiřího Boguszaka – BOGUSZAK, Jiří. Pravděpodobnostní komponenty uvažování. In: BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vyd., Praha: ASPI, 2004, str. 172–173), nicméně autor disertační práce k tomuto závěru dospívá na základě detailní analýzy teorií pravdy a dalších teorií zjišťování skutkového stavu při aplikaci práva, pracujících především s pravděpodobnostním usuzováním a jeho závěry jsou tak propracovanější a analýza hlubší.

4. Vyjádření k práci

Mé celkové hodnocení disertační práce je velmi pozitivní. Považuji zvolené téma za vhodné pro zpracování do podoby disertační práce, autor se dostatečně odlišil od své předchozí práce (dokonce z mého pohledu bylo toto odlišení možná až příliš umělé, takže některá témata zpracovaná autorem disertační práce do předchozí monografie, nebyla – zřejmě z opatrnosti – zohledněna, přestože by zasloužila připomenout i v této disertační práci). Hlavní přínos práce považuji v rozvoji teoretického poznání týkajícího se zjišťování skutkového stavu v procesu aplikace práva. Zde dosavadní česká právní teorie ve shodě s učebnicemi platného práva vychází spíše z poznatelnosti pravdy, která je odrazem skutečných věcí a jeví v našem myšlení (v zásadě tedy z korespondenční teorie pravdy). Kromě učebnic procesního práva uvedených v disertační práci (na str. 28, kriticky pak na str. 154) je toto téma asi nejpodrobněji zpracováno v učebnici: BOGUSZAK, Jiří. Obecně o procesu aplikace právní normy. In: BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vyd., Praha: ASPI, 2004, str. 145.

Moje role jakožto oponenta disertační vyžaduje, abych se vyjádřil i k jejím slabším stránkám, a dále připojil vlastní komentáře k dílčím zkoumaným otázkám. Vše shrnuji do několika bodů:

1. První otázkou je, proč se práce zaměřená na teoretický základ zjišťování skutkového stavu orientuje pouze na procesy aplikace práva před soudy. Domnívám se, že by toto mohlo být v práci lépe vysvětleno. V čem konkrétně závěry práce nedopadají na správné řízení nebo jiné procesy aplikace práva?
2. Práce je psaná česky pro českého čtenáře. Je logické, že vzhledem k tomu, že téma práce je v české právně-teoretické literatuře méně rozvinuté, musí autor čerpat převážně ze zahraničních zdrojů. V některých případech se mi ale zdá, že se autor nevypořádal s argumenty, které již byly v české literatuře publikovány, a práce tak méně navazuje na tuzemský diskurz. Příkladem může být zpracování právní hermeneutiky v dílech Lukáše Hloucha, postmodernismu v dílech Jiřího Boguszaka, Pavla Maršálka a ve vazbě na zjišťování skutkového stavu především práce Josefa Macura. Autor poměrně málo navazuje i na starší českou (převážně procesualistickou) literaturu, která je hojně citována v jeho první knize, a kterou tedy autor dobře zná. Z práce tedy čtenář může získat dojem, jako by se uvedeným otázkám v našem prostředí téměř nikdo nevěnoval.
3. Ve čtvrté kapitole, ale i na jiných místech disertační práce, autor vychází v zásadě z optimistické představy racionálního zjišťování skutkového stavu. K tomu je třeba doplnit, že současná behaviorální věda je poněkud skeptická k takto pojatým závěrům. Je možné

- zmínit různá kognitivní zkreslení, kterým je někdy obtížné se vyhnout – viz např. ZAKLAIOVÁ, Vanda. Kognitivní zkreslení v právním myšlení. In: ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, Katarzyna a kol. *Právo a společnost v digitálním věku. Teorie, praxe, empirie*. Praha: Auditorium, 2023, str. 61–80. Nechci tím tvrdit, že by autorovy závěry měly být zcela revidovány, ovšem určité alternativní pohledy by mohly být minimálně zmíněny.
4. Teze Roberta Alexyho o správnosti v právní argumentaci a v právu samotném je velmi propracovaný koncept, který je propojovací tezí mezi Alexyho teorií právní argumentace a jeho non-pozitivistickým pojetím práva. Skutečnost, že nárok na správnost je odrazem ideální stránky práva, vysvětluje, proč je tento nárok nezávislý na autoritativním zakotvení práva i jeho reálné aplikaci (což tvoří naopak reálnou stránku práva). V tomto ohledu je možná přesnější hovořit o existenci nároků na správnost v ideální dimenzi práva (nikoliv o objektivní existenci v pozitivním právu samotném – srov. str. 115 práce).
  5. Na str. 122 práce autor hovoří o variabilitě pravidla důkazního standardu (v procesualistické literatuře označované také jako míra důkazu), zároveň však připouští oslabení právní jistoty adresátů práva. Podle mého názoru nejde o tak zásadní problém. V jiném kontextu jsem se zabýval variabilitou principu proporcionality, přičemž riziku oslabení právní jistoty lze čelit ustálenou judikaturou řešící typové případy, přičemž o podobných případech má být následně judikováno podobně (v pojetí Roberta Alexyho se jedná o sekundární právní pravidla).
  6. Na straně 167 práce je naznačena vazba racionalistické tradice zjišťování skutkového stavu a zdůvodnění daného rozhodnutí. Souhlasím s názorem autora, že právě zdůvodnění je nutnou podmínkou racionální aplikace práva. Upozorňuji na text Mgr. Tomáše Korefa: KOREF, Tomáš. Test proporcionality jako nástroj zdůvodňování, nikoliv nalézání rozhodnutí. *Právník*, č. 12, 2023, str. 1156–1175, kde je zdůvodnění postaveno do popředí před vlastní procesy aplikace a interpretace práva. Tento i jiné texty vybízejí k detailnější analýze vztahu nalézání a zdůvodnění rozhodnutí, což se týká i řešení skutkových otázek.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Za základní cíl disertační práce považuji stanovit epistemické kritérium řešení skutkových otázek při aplikaci práva. Originálním řešením je zakomponování kritéria správnosti do hojně diskutovaných otázek pravdivosti a pravděpodobnosti při řešení skutkových otázek při aplikaci práva.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Nic v práci nenasvědčuje tomu, že by její závěry nebylo možné považovat za originální.
Logická stavba práce	V části o systematicke práce jsem charakterizoval logickou stavbu práce jako správnou. Speciálně bych vyzdvihl celkovou koherenci práce a úzké zaměření na sledovaný cíl. Úvodní kapitoly sice obsahují deskriptivní pasáže, jsou však vedeny cílem vystavět na představených koncepcích vlastní originální řešení výzkumné otázky.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Práce se opírá o velké množství zahraničních i tuzemských zdrojů (seznam použitých zdrojů obsahuje 138 položek). Úroveň i četnost citací bezpochyby odpovídá standardům kladeným na disertační práce.

Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka provedené analýzy odpovídá tomuto typu kvalifikačních prací. Kladem práce je bezpochyby fakt, že se autor otázkám pravdy a pravděpodobnosti v minulosti detailně věnoval a zpracoval je v samostatné monografii.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	K tomuto aspektu práce nemám připomínky. Snad jen na str. 53 není jméno autorky citovaného díla uvedeno na rozdíl od jiných citovaných děl kapitálkami (jedná se však o detail).
Jazyková a stylistická úroveň	Práce je psaná funkčním odborným jazykem, místy autor přebírá a rozvíjí koncepce jiných autorů, což poněkud znesnadňuje orientaci těm čtenářům, kteří uvedená základní díla a koncepce neznají. Jedná se o daň za interdisciplinární charakter práce, který snad mohl být napraven ještě detailnějším přiblížením a vysvětlením filozofických koncepcí, na něž autor navazuje. Vlastní autorovy myšlenky a závěry jsou však vždy srozumitelně vysvětleny. Práce přes svůj velký rozsah neobsahuje jazykové chyby.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Autor v práci prokazuje schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu. Z toho důvodu práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.
--	--

Otázky:

- 1) Autoři ze zemí angloamerické právní kultury píší o důkazním právu, případně i o filozofii dokazování. Konkrétně na filozofickou větev důkazního práva autor předložené disertační práce navazuje (str. 30). Pojem důkazního práva je však v českém pojetí systematiky práva neostřý, a proto je nutné jej pro účely práce blíže vymezit a zařadit do systematiky českého práva a české právní teorie. Můžeme o důkazním právu hovořit jako o samostatném právním odvětví (jak je uvedeno v autoreferátu k disertační práci)?
- 2) V práci jsou zmíněny moderní metody pravděpodobnostního usuzování, pozornost je věnována například bayesianismu. Je však bayesianismus vhodnou metodou pro zjišťování skutkového stavu v právu (zejména v praktické rovině)? Je možné kvantifikovat pravděpodobnost v situaci, kdy v soudním řízení obvykle nezjišťujeme skutkový stav zcela exaktním způsobem?

V Praze dne 1. listopadu 2024

Pavel Ondřejek
katedra teorie práva a právních učení
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
oponent